

Haklik Norbert

Ha eljön az idő

A kisfiú a folyóparti csalitost kajtatta, amikor meghallotta a repülőgépmotorok zaját. Az elmúlt hetek tapasztalatai alapján már a hangjukról képes volt megkülönböztetni a repülőket, és a motor zúgásából tudta, a magyar légierő Héja és FIAT vadászgépei, a német Messerschmittek vagy a szövetségesek Wellingtonjai és Liberatorai közelednek. Így már jó előre meg tudta ítélni, érdemes-e a pincében, vagy – ha éppen a Zagyva-parton játszott a többi gyerekekkel – valamelyik fűzfa lombja alatt menedéket keresnie, avagy inkább ne vesződjék hasonló óvintézkedésekkel, mert a gépek úgyis csak átrepülnek a város felett, hogy valahol messze nyugaton, németországi gyárak és laktanyák felett szórják le halálos terhüket. Persze ha valóban bombázásra került volna sor, akkor a vízpartiombok, valamint a ház alatti pince nagyjából ugyanakkora eredményességgel lettek volna képesek megóvni a kisfiú életét. De ezt ő akkor, 1944. június 2-ának reggelén még nem tudhatta, ugyanis a stratégák addig egyetlen alkalommal sem választották a várost légitámadás célpontjául. A kisfiúnak már csak emiatt sem volt oka figyelnie arra, hogy a repülőgépek érkezését ezúttal egészen másfajta zaj kísérte, mint bármikor azelőtt. Meg hát nem is nagyon foglalkozott az égből jövő motorberregéssel, amelyhez az előző hetek során egyre inkább hozzászokott, ugyanis az kötötte le a figyelmét, hogy végre rátaláljon az efféle zajok iránt jóval kisebb tűrőképességet tanúsító kismacsájára, Sajtárra, aki az aznap hajnali átrepülés során ugrott ki egy riadt vinnyantással a Nyúl utcai ház ablakán, és azóta sem tért vissza.

A kisfiú ki tudja, hányadik vízparti bokor alá kukkantott be, csak hogy egyre fokozódó csalódottsággal vegye tudomásul, Sajtár nem rejtőzik alatta, amikor valami mégis arra készítette, hogy felpillantson az égre. A motorberregés-kórusból ugyanis lassan különvált egy önálló szólam, amely rendszertelen gyakorisággal meg-megszakadt, és úgy hangzott, mintha egy göthös öregember krahácsolásának gépi mása lenne. Amikor a kisfiú az égre emelte tekintetét, egy alumíniumtestű légierődöt látott hánykolódnival a magasban, úgy dobálta a szél, mintha papírból volna. A kisfiú, amikor később visszagondolt az aznap történetekre, nem tudta mire vélni, hogyan kerülhetett a gép ilyen állapotba, amikor a légvédelmi ütegek egy-két dőreje és a sűrű bombarobbanások csak jóval azután kezdtek robajlani a vasútállomás felől, hogy megpillantotta volna a repülőt, amely sűrű koromfelhőcsíkot húzva maga után, kétségbeesetten próbált újra megkapaszkodni a levegőben. Végül a motor köhintett egy utolsót, a fényes fémtest megbicsaklott a levegőben, belecsapódott a Kisgyep mögötti nyújtózó szántóföldbe, és jó száz méter hosszan lekaszálta az épp csak hogy kalászba szökkenő búzát, mígnem végül egyik szárnyát vesztetten, leszakadt alkatrészek nyomvonalával maga mögött, megállapodott a letarolt búzamezőn.

Amikorra a kisfiú odaért a felszárnyúvá csonkult Thunderbolthoz, ott látta heverni a pilóta görcsbe merevedett testét a géproncs mellett. A fülke sértetlen fedele föl volt nyitva, amiből a kisfiú arra következhetett, hogy a repülőnek maradhatott annyi ereje, hogy maga kászálódjék ki

a balsorsú gépmadárból, mielőtt pár lépéssel odébb ledöntötték volna lábáról a sérülései. Amikor a kisfiú odatért mellé, a katonában még pislákol az élet. Szaporán zihált, mintha kétségbeesetten próbált volna nem lemaradni a következő lélegzetvételtől, és ezek mindegyike tovább táplálta zúzott mellkasa felett a pilótadzsekin terjengő, apró légbuborékokkal telepöttyözött vérfoltot.

A kisfiú közelebb hajolt a férfihoz, hogy légzését könnyítendő lehámozza róla a barna dzsekit, ám eltartott egy darabig, amíg boldogult a villámzárral. Éppen készült volna kiügyeskedni a pilóta bal karját a ruhadarabból, amikor jobbjának egy hirtelen mozdulatával a férfi megragadta a csuklóját, mélyen a szemébe nézett, és kétségbeesett erőfeszítéssel formálva a szavakat így szól hozzá:

– Bent... a *jacket*... *inner pocket*... belső zsebben... tied...

Aztán szorítása egyetlen pillanat alatt megnyihult, és visszahanyatlott a búzakalászkok közé. A kisfiú benyúlt a halott vadászpilóta dzsekijének belső zsebébe, amely egy fényes, ezüst zseborát rejtett. A fiú felpattintotta a rugós fedelet. A másodpercmutató ütemesen róttá köreit a számlapon, amelyről a kisfiú leolvasta a pontos időt: nyolc óra huszonkilenc perc.

Ekkor vette észre a vésetet az órafedélen. Közelebb emelte szeméhez a mives szerkezetet, hogy elolvashassa az apró, régies kalligráfiával írott szöveget. *Itt élned, halnod kell. Michał Czarnowski 1849.*

Ebben a pillanatban felvisítottak a légvédelmi szirénák, és a levegőt hamarosan megtöltötte a bombák süvítése, a robbanások zaja és a lángoló vasútállomás felől terjengő fojtó, fekete füstfelleg.

Sajtár, a kismacska aznap este megkerült. A nyávogás nyomán talált rá a fiú a Nyúl utcán szanaszét heverő törmelék között. Hazamenniük már nem volt hová és kihez.

* * *

Damjanich János tábornok beszélya Michał Czarnowskihoz, a lengyel légió hadnagyához Világosnál, 1849. augusztus 12-én, egy sakktábla felett, magyar nyelvű átiratban:

Kedves Michałom, azt hiszem, ma játszunk utoljára. Talán holnap, talán holnapután lesz a napja, de hamarosan mindennek vége lesz... levitted a bástyámat a futárral? Ravasz. Tehát pár nap múlva, amikor letesszük a fegyvert a muszka előtt, én is ott leszek. Nem mintha hinnék a kegyelemről szóló ígéreteiknek. Majd másfél évébe tellett a császárnak, hogy idáig juttassanak bennünket, és a legjobb stratégái is kevésnek bizonyultak, a cári segítség nélkül semmire sem mentek volna ellenünk. Ekkora pofont nem hagyhatnak megtorlatlanul. Talán golyót kapok majd. Az is lehet, hogy kötelet. De attól sem félek. Nem szégyen az, csak akkor, ha gazemberségért kapja valaki. Ha azért, amiért én veszem majd a nyakamba, akkor nekem dicsőség, és aki adja, annak szégyen.

Vége a futárodnak, Michał. Látod, milyen fontos tud lenni egy gyalog is a megfelelő helyzetben? A fegyverletételkor is miattuk leszek ott. Azt, hogy nekem nem lesz kegyelem, jól tudom. De így azok az ezrek, akik hír és dicsőség nélkül szenvednének ki a csatátér véres

sarában, megmaradhatnak. Megmaradnak majd, élni fognak, és biztos vagyok benne, hogy ha császári alattvalóként is, de beszélnek majd rólunk gyermekeiknek és unokáiknak egy családi tűzhely mellett. A jelenlegi helyzetben ez a legtöbb, amit a hazáért, Magyarországért tehetünk.

Egy százárral kevesebbed van, kedves Misiekem.

Furcsállhatnád is akár, hogy a drága magyar hazáról szólok hozzád szerbül, azon a nyelven, amelyet a szüleimtől tanultam, s amelyet oly remekül sikerült elsajátítanod sakkjátszmáink során, s amelynek köszönhetően én magam is oly gyorsan megtanultam érteni a ti lengyel beszédeket. Éppen azért fogtunk fegyvert ezért az országért, te és én, mert ha győzünk, akkor egy nagy, közös, szabad haza szökkenhetett volna szárba és virágozhatott volna ennek az országnak a talaján. Ahol nem a német vagy a muszka mondaná meg, mit tegyünk, és szabná át országainkat kénye-kedve szerint. Külön-külön gyöngék vagyunk, együtt viszont, ha nem is mi igazítanánk a világ folyását, de a saját sorsunkét bizony magunk kormányozhatnánk. Ti, lengyelek, jól tudjátok ezt, és hiszem, hogy hamarosan mind többen megtanulják.

Levetted a bástyámat, Michał? Annyi baj legyen... Attól tartok, több is veszend majd itten hamarosan.

Csend lesz. Csend a harcmezőkön, a tereken. De nem a szívekben, és nem a családi asztal mellett. A háborúskodás ideje hamarosan lejár, és elérkezik az építésé. Láthatatlan hidakat kell emelnünk egymás felé, a Balti-tengertől az Adriáig. Aztán közös erővel felépíteni valamit, ami csak a miénk, de mindannyiunké. Gondolj bele: ha egyszer valaki a fejébe veszi – és biztos lehetsz benne, hogy lesz majd ilyen –, hogy mindenkit, aki német nyelven szól, egy országban egyesít, az világveszedelem. Abból, hogy mivel jár, ha Oroszország megindul nyugatnak, éppen most kaptunk ízelítőt. Külön-külön senkik vagyunk, együtt a magunk urai. Most ezt a tudást kell nektek, túlélőknek továbbadnotok gyerekeiteknek, hogy majd ha eljön az idő, ennek a tudásnak a birtokában cselekedjenek.

Michał, adnék neked valamit emlékebe. Egy Petőfi Sándor nevű poétától kaptam. Úgy hírlík, ő is ott vészett másfél hete Segesvárnál. A legnagyobb magyar hazafiak egyike volt. Bem mutatott be neki pár hónappal ezelőtt. Ugyanazon a nyelven beszélgettem vele is, mint most veled, ő az apja után bírta. Az órát egy másik magyar poétától kapta, aki a hazáról szóló nagy versezetének egy sorát vésette a fedélbe. Egy cipszer ötvössel, aki a tűzéreknél szolgál, beleróvattam a neved. Legyen a tiéd mostantól.

Ne mondj semmit, barátom.

Világos mattot ad.

* * *

Brian O'Donahue, a Titanic karbantartó személyzetének tagja éppen eleresztett egy szaftos káromkodást, miközben deréig csurom vizesen felcaplatott az E fedélzetről az eggyel fentebbi szintre vezető lépcsőn. Pár pillanattal korábban, amikor a harmadosztályú jeggyel utazó utasok, az alacsonyabb rangú tengerészek, és a számos, jegy nélkül hajózó potyautas elszállásolására szolgáló szint kabinjait kutatta a kisfiú és az apja után, éppen akkor nyitott be az egyik

személyzeti szobába, amikor a válaszfal, amely a dohányzótól választotta el, átszakadt. Féktelenül zúdult a víz a szobába, onnan még tovább, ki a folyosóra, és már derékmagasságig ért, amire O'Donahue a felsőbb szintre vezető lépcsősorhoz jutott. A szaftos káromkodás tárgya pedig ő maga volt. Amiatt szórta önfejére a válogatott szitokszavakat, hogy a queenstowni kikötőben, amely a gőzös utolsó, írországi állomása volt, mielőtt nekivágott volna az Atlanti-óceánnak, nem hallgatott kabintársára, John Coffey-ra. A fiatal fűtő ugyanis, miután a hajó horgonyt vetett, sietősen összepakolta cókmojkját, aztán elbúcsúzott O'Donahue-tól, mondván, ő még egyszer nem teszi a lábát a Titanic fedélzetére, mert – így Coffey – az „úszó temető, és soha nem fogja elérni az óceán túlsópartját”, ezért „írként szólva egy másik írhez” kéri, hogy mentse ő is az életét, és ne szálljon vissza a gőzökre.

Ahogy közeledett a vége az alig másfél órás kimenőnek, amely csak addig tartott, amíg a Queenstownnál hajóra lépő utasokat a fedélzetre engedték, Brian O'Donahue mind kevesebb késztetést érzett arra, hogy visszatérjen a Titanicra. Egyre ott visszhangzottak a fülében Coffey szavai, és az járt a fejében, mi van, ha soha többé nem lesz alkalma szárazföldet érinteni a lábával. Talán csak tovább álldogált volna a világ legnagyobb gőzösét megcsodálni összegyűlt tömegben egészen, amíg a Titanic önélküle szedi fel a horgonyt, ha fojtott hangon, majdnem suttogva meg nem szólítja a mellette álló fiatalember, mondván, ha feljuttatja a hajóra, kész kifizetni neki a rendes vételárnak megfelelő összeg kétszeresét. Bár ruházata és a kezében tartott bőrönd szerény mérete alapján O'Donahue szemében a férfiú a harmadosztályúnál előkelőbb besorolást aligha érdemelt, a jó tárgyalási pozíció reményében a tengerész a legdrágább másodosztályú menetjegy árának kétszereséről indította az alkudozást:

– Százhusz font sterling lesz.

O'Donahue lepődött meg a legjobban, amikor a férfiú beleszámolta a markába a pontos összeget.

A tengerész úgy ítélte, valamiért nagyon fontos a kissé idegenszerű angolsággal szóló férfiúnak, hogy mihamarább elhagyja a queenstowni kikötőt, és úgy döntött, tovább emeli a tétet. A szundikáló csecsemő felé bökött, akit a férfiú a baljával szorított magához:

– És a gyerek jegye?

A férfi tekintetében néhány pillanatig a kétségbeesés és a harag látszott viaskodni egymással, aztán erőt vett magán, és ismét a zsebébe nyúlt, ahonnan egy mives, ezüstláncon lógó zseborát vett elő.

– Pénzem több nincsen, és ott kell lennem ezen a hajón, amikor elhagyja a kikötőt. Tegye el, egyedi darab, a nagyapám hagyta rám.

O'Donahue intett a férfinak, hogy kövesse. A palló túlvégén a fedélzetre lépőket ellenőrző tengerész markába nyomta a férfiútól kapott bankjegyek egyikét, mondván, „csak körülnéz az unokatestvérem meg a kistia egy kicsit a hajón”, aztán tovasietett a férfiúval és a karján szundító fiúcskával a harmadosztályú utasokkal teletömött E fedélzet felé.

A férfi, aki bő két évtizeddel korábban Gregory Czarnowski néven a szomszédos Corkban látta meg a napvilágot lengyel bevándorlók gyermekeként, akár rendes jegyet is vehetett volna, és akkor sokkal kevesebért, törvényesen utazik a Titanicon. Gregorynak azonban jó

fertályórával korábban még esze ágában sem volt a gőzösre szállni. Nem akart mást, mint hogy a világ legpompásabb hajójának megtekintésével tegye emlékezetessé azt a rövidke hetet, amelyet volt felesége beleegyezésével kettesben tölthetett alig egyeztetős kisfiával. Még ha a fiúcska nyilván semmire sem fog emlékezni az ily zsenge korban átélt eseményből – ráadásul mire a kikötőhöz értek, el is szundított a vállán –, úgy ítélte, jó alkalom ez arra, hogy szert tegyenek egy közös emlékre, amelyet a későbbiekben újra meg újra elmesélhet a gyermeknek. Ám ahogyan egyre közeledett a Titanic kifutásának ideje, amelyet követően sietősen vissza kellett volna térnie Corkba, hogy kisfiukat átadja az anyának, Gregoryt egyre erősebben kezdte gyötörni a kérdés: vajon milyen gyakoriságot jelent majd ez a „későbbiekben”.

Amikor megpillantotta a mellette álldogáló tengerészt, aki ki tudja, miért, nem vágott át a tömegben, hogy visszatérjen hajójára, Gregory úgy vélte, a férfi késlekedése jel, amely felismertette vele az egyetlen lehetőséget, amivel elérheti, hogy soha többé ne kelljen megválnia gyermekétől. Amikor majd megállapodik New Yorkban, ír egy levelet volt hitvesének, amelyben tudatja vele, hogy fiacskájuk jól van, ha bőségben nem is, de biztonságos körülmények között él és semmiben sem szenved hiányt, és ha volt asszonya készen áll arra, hogy a múlt sérelmeit maguk mögött hagyva újabb kísérletet tegyen a közös életre, ő boldogan megvásárolja és postázza a címére az Amerikába szóló, egyirányú hajójegyet.

Amikor a nagyapjától megörökölt zsebórával is meg kellett toldania a fizetséget, nem sokáig habozott. Nem lett volna képes észérvekkel megindokolni, miért, de valahogy tudta: az óra elkerülhetetlenül megtalálja a visszautat oda, ahová való.

Brian O'Donahue hamarosan átkozni kezdte a pillanatot, amikor elfogadta a zsebórát a férfitől ahelyett, hogy Coffey tanácsát követve a parton maradt volna. A péntekre virradó éjjelen rémálmodok gyötörték, mintha hanyatt heverve, tehetetlenül nézné végig, ahogy egy hatalmas épület összeomlik a csillagfényes égbolt alatt. Szombat reggel egy szemhunyásnyi alvás nélkül, mogorván jelentkezett szolgálatra, és bár egy törött villanykörtén kívül más javítanivaló nem akadt a nap során, mégis úgy hanyatlott az ágyba este, mintha az egész napot végiggürcölte volna. A zsebóra néha mázsás súlyként nyomta a mellkasát, ha pedig terhe egy-egy pillanatra enyhülni látszott, akkor meg idegesen kapott belső zsebéhez, ellenőrizendő, nem vesztette-e el. Amikor vasárnap éjjel, röviddel éjfél előtt meghallotta a hosszú, hátborzongató zajt – mintha valaki egy fémlemez szakított volna ketté dermesztő lassúsággal –, aztán Smith kapitány összehívta a legénységet, már tudta: átkot vont a saját fejére azzal, hogy a queenstowni kikötőben megismert férfin és kisfián akart nyereszkeskedni. Valahogy muszáj meg nem történné tennie a hibáját, de legalábbis a zsebórától meg kell szabadulnia, hogy átkát, amellyel most minden jel szerint őt sújtja, másvalakire ruházza át.

O'Donahue elrohant a postaterem mellett, ahol néhány tisztviselő éppen a levélcsomagokat próbálta volna menekíteni az egyre növekvő víz elől. Ráfordult a szalon felé vezető folyosóra, és majdnem belerohant a szemközti irányból érkező fiatalemberbe. Karján a fiúcska most is édesdeden aludt, tudomást sem véve arról, hogy az elsüllyeszthetetlennek mondott Titanic éppen haláltusáját vívja.

O'Donahue remegő kézzel húzta elő belső zsebéből az órát, és a férfi felé nyújtotta:

– Fogja és vigye innen, nem kell az átkozott órája.

– Az órát megtartja – toltta el a kezét egy határozott mozdulattal a fiatalember. – Ha jóvá akarna tenni valamit, akkor megmondom, mit csináljon. A fiamnak meg kell menekülnie. Nem vagyunk az utaslistán, jegyünk nincsen. Amíg itt rend van és szervezeten mennek a dolgok, arra sincs esélyem, hogy feljussak vele a fedélzetre, nem hogy még helyet is szerezzek neki egy mentőcsónakban. Amikor pedig, azt hiszem, hamarosan elszabadul a pokol, és csakis az dönt majd, ki az erősebb, reményem sem lesz úgy átverekednem magam a tömegben, hogy az ő épségét is megóvjam. Magának a legénység tagjaként biztosan lesz lehetősége arra, hogy helyet kapjon az egyik mentőcsónakban. Vigye magával a fiamat! Hadd élhessen.

O'Donahue egy pillanatig tétovázott, aztán remegő kézzel visszagyömöszölte a zsebóráát a belső zsebbe, megragadta a kisleányt, és tovább gázolt vele az egyre feljebb kúsó vízben a Szalonszintről a C fedélzetre vezető lépcsősor felé.

Mielőtt még a lépcsőkhöz ért volna, egy hirtelen ötlettől vezérelve belépett az egyik tárványitva hagyott ajtajú kabinba. Előhúzta a kabátjából az órát, a kisleány nyakába akasztotta, és szorosra gombolta fölötté az aprócska felöltőt.

– Ha el kell, hogy veszejtsen valakit ez az átkozott szerkezet, akkor te legyél az.

Harmincegynéhány utassal ereszkedett a tízes számú mentőcsónak a jeges víz felé, egyre távolodva a kétségbeesett sikolyokkal és a helyért küzdők szitokszavaival hangos fedélzettől. Hirtelen egy férfialak jelent meg a korlátan a csónak fölött. Elrugaszkodott a hajótesttől, zuhantában lábát előrelelendítette, mintha úgy akarta volna intézni, hogy hanyatt érkezzék célba, miközben aprócska csomagot szorított a mellkasához.

A mentőcsónak eléggé foghíjasan volt megtöltve ahhoz, hogy az utasok gyorsan odébb húzódhassanak onnét, ahová a férfi zuhanása tartani látszott. Maga a tengerész nem volt ennyire szerencsés: bár alteste a keresztirányú padok egyikén landolt, tarkója nagy reccsenéssel csapódott neki a csónakperemnek. O'Donahue tekintetében mintha egyetlen pillantás alatt beléfagyott volna az atlanti égbolt csillagainak tükörképe.

– Nicsak, egy kisleány – fejtette ki a csomagot az egyik asszony a tengerész-karbantartó karjaiból, és szorosra magához ölelte a békésen szundikáló fiúcskát.

Ekkor a férfi utasok egyike lépett a szerencsétlenül járt tengerész testéhez.

– Segítsen valaki, fordítsuk bele a vízbe. Hamarosan minden talpalatnyi helyre szükségük lesz a még eleveneknek.

A kisleányt ölelő asszony nem esküdött volna meg rá, hogy nem látta süllyedni-emelkedni a tengerész mellkasát, mielőtt a test belecsobbant volna a tengerbe.

Amikor másnap reggel fél nyolckor a tízes számú mentőcsónak utasait a Carpathia fedélzetére segítették, dr. Lengyel Árpád hajóorvos örömmel állapította meg, hogy az egy év körüli kisleánynak, akit a túlélők elmondása szerint úgy dobott valaki a víz felé ereszkedő csónak után, az enyhébb meghűlésen kívül nem esett komolyabb baja. Látván, hogy a fiúcskával nem érkezett hozzátartozó, úgy rendelkezett, hogy saját kabinjában szállásolják el addig, amíg övéi is elérik a hajót és keresni kezdik a gyermeket.

Dr. Lengyel nekikészülődött, hogy légzését megkönnyítendő pálinkával kenje be a fiúcska mellkasát. Amint kigombolta az ingecskéjét, megpillantotta alatta a zsebórát. Leigazította a gyermek nyakáról az óraláncot, aztán felpattintotta a rugós fedelet. *Itt élned, halnod kell. Michal Czarnowski 1849*, silabizálta ki félhangosan a régies kalligráfiával vésett feliratot, majd rámosolygott az ébredező fiúcskára:

– *Witaj, Maleństwo!* Vagy inkább szervusz, kicsi földim?

A hétszázöt utas között, akiket aznap reggel sikerült a Carpathia fedélzetére menekíteni, senki nem akadt, aki egy év körüli kisfiú után kérdezősködött volna. Miután három nappal később a Carpathia behajózott a New York-i kikötőbe, és lassan széteszlott a túlélők, rájuk váró szeretteik, valamint a sajtófotósok és újságírók sokasága, dr. Lengyel Árpád megkérte Rostron kapitányt, hogy egy órácskáig viselje gondját a fiúnak, amíg ő tesz egy rövid sétát, és közben kigondolja, mihez kezdjenek a gyermekkel. Amikor a hajópallórol a partra lépett, egy középkorú párt látott közeledni, arcukon a kétségbeeséssel viaskodó reménykedéssel.

– *Could you please help us, Sir?* – kérdezte a férfi, az angol szavakat markáns akcentussal ejtve, amelyet dr. Lengyel rögvest felismert.

– *I will do my best*, de nyugodtan folytassák magyarul. Dr. Lengyel Árpád vagyok.

– Halász Antal és a nejem, Amália. Az unokaöcsémet keressük, Halász Józsefet. Brit útlevéllel regisztrálhatott, abban Joseph Fisher szerepel. Tizenegy hónapos kisfiával, Mátyással szállt a hajóra.

Dr. Lengyel Árpád tekintete egy pillanatig a távolba révedt, aztán a házaspárhoz fordult:

– Várjanak itt, nem sokára visszajövök.

Pár perc múlva dr. Lengyel ismét a hajópallóra lépett, karjában a fiúcskával. Amint meglátta a házaspárt, a kisfiú felgügyögött, és mosolyra húzódott a szája.

Halász Antal és felesége, Amália visszamosolyogtak rá.

Dr. Lengyel szólalt meg elsőként.

– Bemutatom önöknek Halász Matyikát.

* * *

A bombatámadás után néhány nappal a szolnoki református lelkész közbenjárására Budapesten, a kamaraerdei Erzsébet Árvaházban helyezték el a kisfiút. A tanítónő, Böbe néni, a hadiárzával együtt Sajtár cicát is az intézmény lakójává fogadta. Úgyis csak ez a kis jószág maradt meg neki, hogy emlékeztesse a jobb időkre, indokolta döntését a pedagógusnő, aki a tanórákat követően a ház körüli munkákkal, valamint a tizenkét holdnyi barackossal járó teendőkkal foglalta el az intézmény lakóit. Mindig „Kisfiam”-nak szólította az árvákat, amikor villanyoltás előtt betakargatta őket.

Böbe néni tévedett, amikor úgy vélte: egyedül a cica emlékezteti a kisfiút arra, hogy minden borzalom dacára is van a világban rend és folytonosság. A fiú ugyanis a balvégzetű júniusi naptól kezdve mindig magánál hordta a Czarnowski nevű amerikai vadászpilóta által reá hagyott zsebórát. (A gyermek az órafedélbe vésett lengyel családnévvel azonosította a repülést, pedig ha

azon a reggelen kiügyeskedi a véráztatta trikó alól a katona nyakában lógó dögcédulát, akkor láthatta volna, hogy a Matthew Fisher név áll dombornyomással a fémlapocskán.) Elegendő volt a markába zárnia a fémszerkezetet, hogy tudja, neki feladata van az életben. Arról álmodott, hogy egyszer majd átszeli az óceánt, felkutatja a Czarnowski családot, odaajándékozta nekik a zsebórát, és elbeszéli, hogyan mentette meg fiuk halála az ő életét: ha nem csalja a gép roncsához a kíváncsiság, hanem inkább hazasiet, hogy szüleivel várja ki a légiriadó végét, akkor minden bizonnyal ő is ott veszett volna a Nyúl utcai romok alatt.

Sajtárt és a zsebórát is magával vitte a kisfiú, amikor a bombázások megszorodtával a kamaraerdei árvaház lakóit a Magyar Vöröskereszt az ország biztonságosabbnak vélt, nyugati vidékeire telepítette. Böbe néni nem tartott velük. Mint mondta, mihelyst eléri a fővárost a front, úgyszólván lesznek újabb hadiárvák, akikről gondoskodnia kell.

A fiú tizenegy esztendővel később, 1956. október 25-ének véres csütörtökén látta viszont ismét Böbe nénit. Néhány egyetemistatársával érkezett a Kossuth térre, és a lyukas zászlóval fellobogózott szovjet tankhoz próbált közel férkőzni, hogy ő is kezét rázhasson a tüntetőkkel barátkozó katonákkal, amikor az idős hölgyben, aki egy papírzacskóból pogácsával kínálta a páncélosokat, hajdani tanítónőjére ismert.

– Böbe néni! – kiáltott az asszony felé, az utolsó szótagot azonban elnyomta a hirtelen felropogó gépfegyversorozat.

Végigszántottak a téren a lövedékek, leterítették a szovjet katonákat, megtizedelték a pár pillanattal korábban még a harcok körül örvendező tüntetőket, és amikor a fiatalember a tank mögött fedezékre lelve körbenézett, Böbe néni kicsavarodott testét is megpillantotta egy jókora vértócsa közepén.

Felragadta az egyik szovjet katona teteme mellől a géppisztolyt, és a páncélos takarásából löni kezdett a Földművelésügyi Minisztérium tetején felvillanó torkolattüzek felé.

A fiatalember a Fertő tó egyik csatornájában derékig érő vízben gázolt a szemközti oldalon hajladozó nádas felé. Jobbjával erősen szorította a zsebórát, mintha abból próbált volna erőt meríteni ahhoz, hogy megtegye az utolsó pár métert az osztrák oldalig.

Hátulról érte a géppisztolysorozat. Tett még néhány tétova lépést, aztán arccal előre bukott. Az utolsó kép, amelyet kihunyóféltben lévő tudata még képes volt rögzíteni, hogy zsibbadó markából kihullik a zsebóra, és süllyedni kezd a tófenék felé.

A testet a hullámok lassan a túlparti nádasig sodorták.

Az óra belevackolta magát az iszapba, lépésnyire a határ láthatatlan vonalától, a magyar oldalon.

Ott maradt, ahol a haza van.